
Olsztyn, Toruń. Wydawnictwo OWSliZ,

Wydanie Pierwsze, 2008

Wydanie Drugie, 2012

Podróże po Imperium Liczb

02 Cyfry Liczb Naturalnych

Andrzej Nowicki

<http://www.mat.uni.torun.pl/~anow>

Wersja poprawiona i uzupełniona

7 grudnia 2011

Wstęp	1
1 Wstępne informacje i ciekawostki o cyfrach	5
1.1 Cyfry i kolejne liczby naturalne	5
1.2 Zera i liczby bezzerowe	7
1.3 Ostatnie cyfry	9
1.4 Skreślanie cyfr	10
1.5 Dopisywanie cyfr	12
1.6 Występowanie wszystkich cyfr	13
1.7 Cyfry i podzielność	14
1.8 Cyfry w zapisie dwójkowym	15
1.9 Sumy liczb n -cyfrowych	16
1.10 Różne zadania o cyfrach	19
2 Przystawianie cyfr	21
2.1 Odwracanie porządku cyfr	21
2.2 Liczby palindromiczne	24
2.3 Liczby palindromiczne i ciągi arytmetyczne	27
2.4 Liczby Lychrela	31
2.5 Przystawianie pierwszej cyfry na koniec	34
2.6 Przystawianie ostatniej cyfry na początek	35
2.7 Przystawienia cykliczne i podzielność	42
2.8 Permutacje cyfr	43
3 Suma cyfr	45
3.1 Przykłady i własności	45
3.2 Suma cyfr i liczby potęgowe	47
3.3 Nierówności z sumą cyfr	48
3.4 Ciąg $s(n)/s(kn)$	49
3.5 Wielokrotności dziewiątki	51

3.6	Liczby postaci $s(an)$	54
3.7	Suma cyfr i podzielność	54
3.8	Sumy cyfr i liczby przeniesień do "pamięci" w dodawaniu	55
3.9	Sumy cyfr i kolejne liczby naturalne	57
3.10	Suma cyfr i ciągi arytmetyczne	58
3.11	Liczba liczb k -cyfrowych o danej sumie cyfr	59
3.12	Liczby postaci $n + s(n)$	61
3.13	Ciąg $n, s(n), ss(n), sss(n), \dots$	62
3.14	Zadania różne	63
4	Arytmetyczne operacje na cyfrach	64
4.1	Suma kwadratów cyfr	64
4.2	Liczby szczęśliwe	65
4.3	Suma sześciątów cyfr	66
4.4	Suma bikwadratów cyfr	67
4.5	Suma piątych potęg cyfr	67
4.6	Sumy, cyfry i wielomiany	68
4.7	Uogólnienia f -ciągów; w -ciągi	72
4.8	Iloczyn cyfr	75
5	Liczby Nivena	79
5.1	Przykłady liczb Nivena	79
5.2	Kolejne liczby naturalne i liczby Nivena	80
5.3	Liczby Nivena specjalnego typu	81
5.4	Liczby Nivena o danym ilorazie	82
5.5	Literatura dodatkowa	82
6	Początkowe cyfry	83
6.1	Ogólne fakty o (m,q) -liczbach	83
6.2	Twierdzenia o granicach	84
6.3	Początkowe cyfry ciągów wielomianowych	87
6.4	Początkowe cyfry postępów arytmetycznych	89
6.5	Początkowe cyfry liczb potęgowych	90
6.6	Początkowe cyfry symboli Newtona	92
6.7	Początkowe cyfry i różne ciągi	94
7	Potęgi dwójki	96
7.1	Wstępne informacje i ciekawostki	97
7.2	Początkowe cyfry potęg dwójki	98
7.3	Pierwsza cyfra potęg dwójki	99
7.4	Ostatnie cyfry potęg dwójki	101
7.5	Suma cyfr potęg dwójki	104
7.6	Cyfry liczb podzielnych przez potęgę dwójki	106
7.7	Wielomiany i potęgi dwójki	107
7.8	Wielomiany i potęgi liczby pierwszej	112
7.9	Różne zadania i fakty z potęgami dwójki	114

8	Potęgi trójki	117
8.1	Fakty i ciekawostki	117
8.2	Początkowe cyfry potęg trójki	119
8.3	Końcowe cyfry potęg trójki	120
8.4	Sumy cyfr potęg trójki	121
8.5	Wielomiany i potęgi trójki	122
9	Potęgi piątki	123
9.1	Potęgi piątki	123
9.2	Liczba cyfr potęg piątki	124
9.3	Potęgi piątki i ich wielokrotności bez danej cyfry	124
9.4	Początkowe cyfry potęg piątki	125
9.5	Końcowe cyfry i potęgi piątki	127
9.6	Potęgi piątki i zera	128
9.7	Wielomiany i potęgi piątki	129
10	Cyfry liczb potęgowych	130
10.1	Potęgi szóstki	130
10.2	Potęgi siódemki	131
10.3	Potęgi jedenastki	133
10.4	Różne potęgi	134
10.5	Okresy ciągów ostatnich cyfr liczb potęgowych	135
10.6	Ciąg n^n	136
	Spis cytowanej literatury	138
	Skorowidz nazwisk	142
	Skorowidz	144

---

*Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wydział Matematyki i Informatyki, Toruń
Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Olsztyn*

Skorowidz

- Andžāns A., 138
Andreescu T., 138
Andrica D., 138
Arnold A., 101
- Babinskaja I.L., 138
Bankow K.G., 87
Bartczak G., 6, 20, 92
Beardon A.F., 78
Bednarek W., 138
Bernik V.I., 138
Berstein D.J., 118
Best C., 81, 82
Białoborski E., 42
Bobiński Z., 138
Boltianski W.G., 92, 101
Bornsztein P., 51
Braza P.A., 35
Brousseau A., 34
Browkin J., 24, 138
Brown K., 26, 34, 62
Bryński M., 138
Bussman E., 78
- Chentzov N.N., 141
Coogan D., 27
Cooper C., 80, 82, 140
Czakyrjan K., 138
- Dickson L.E., 138
Djukić D., 138
Doduniekow S., 138
Dubner H., 27
Dulnikowska M., 95
Dynkin E.B., 138
- Erdős P., 118
- Fabrykowski J., 116
Feng Z., 138
Fiedorov R.M., 138
Fomin D.W., 139
- Gabai H., 27
Galpierin G.A., 139
Genkin S.A., 139
Goodman T.A., 81, 82
Goodstein E., 47
Graham R.L., 139
Grigorjan A.A., 140
- Guttman S., 43
Guy R.K., 139
Guzicki W., 116
- Harborth H., 27
Hardy G.H., 87, 139
Hurewicz H.A., 20
- Ingleby C.M., 62
Iseki, 65
Itenberg I.W., 139
- Jadrenko M.I., 141
Janković V., 138
Jaszczenko I.W., 138
Jeśmanowicz L., 139
Jędrzejewicz P., 139
Jegorow A.A., 141
Jeleński S., 43, 139
- Kanel-Bielov A.J., 138
Kaplansky I., 114
Kartaszow I.W., 141
Kennedy R.E., 80–82, 140
Kitlińska A., 82
Knuth D.E., 139
Koninck De J.-M., 139
Konjagin S.W., 140
Kowaldży A.K., 138
Kronecker L., 85
Kuczma M., 115
Kumar H., 65
Kurlandczyk L., 139
Kwiatkowski Józef, 65
- Lada A., 20
Ling Lee W., 116
Łoś J., 139
- Marzantowicz W., 139
Matić I., 138
McLean K.R., 78
Mercier A., 139
Michailowskij W.I., 141
Molczanow S.A., 138
Mohanty S.P., 65
Morozowa E.A., 140
Mostowski A., 140
- Nikołajew E.H., 20

- Niven I., 79
Nodzyński P., 138
Nowicki A., 27, 65, 92, 140
- Ondrejka R., 27
- Parameswaran S., 10
Patashnik O., 139
Pawłowski H., 140
Petrović N., 138
Pióro K., 87
Pietrakow I.S., 140
Pompe W., 84, 86, 87, 94, 99, 126
Porges A., 140
- Rabczuk R., 27
Rempała J., 138
Rokowska B., 23, 24
Ross K.A., 92, 101
Rozental A.L., 138
- Saadatmanesh M., 140
Sadowniczij W.A., 140
Santos D.A., 141
Schinzel A., 24
Shah Ali H.A., 78
Shklarsky D.O., 141
Sierpiński W., 8, 140, 141
Skurnick R., 62
Stark M., 140
Steinhaus H., 64, 141
Stewart B.M., 65
Straszewicz S., 138, 141
Strzelecki P., 116
Szterenberg M., 10
Szurek M., 65, 141
Szyrkarczyk A., 116
- Tao T., 141
Tolpygo A.K., 138, 139
Tong J., 35
Trigg Ch.W., 34
Trost E., 141
- Uscki M., 138
- Wachulka A., 16
Wasilev N.B., 141
Whitney R.E., 95
Wilson B., 80, 82
Wright E.M., 87, 139
Wyszenskij W.A., 141
- Yaglom I.M., 141

Skorowidz

bezwzględna wartość, 86, 120
bikwadrat, 15, 67, 71

ciąg

arytmetyczny, 8, 9, 13, 27, 29, 58, 89
Fibonacciego, 63, 94, 95
 n^n , 136, 137
niemalejący, 19
nieograniczony, 49, 51
nieskończony, 8, 9, 14, 58, 73, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 94, 120
ograniczony, 76
okresowy, 10, 22, 23, 74, 101–104, 120, 121, 127, 130, 132, 135–137
rekurencyjny, 9, 10, 12, 19, 23, 52, 63, 76, 77, 112
reszt, 101, 136, 137
rosnący, 63
skończony, 13, 74, 98, 118, 119, 125, 126, 131
ciało, 108
cyfrowy pierwiastek, 78
część całkowita, 2, 6, 45, 55, 93, 97, 99, 124, 126, 128
część ułamkowa, 55, 85, 91
czwórka liczb naturalnych, 65

f-ciąg, 68–73

f-liczba, 71

funkcja

φ , 2, 9, 28, 30, 51, 101, 102
bijekcja, 60
logarytmiczna, 84, 86
z $\mathbb{N}$ do $\mathbb{N}$, 63, 72
z $\mathbb{N}$ do $\mathbb{N}_0$, 10

granica ciągu, 15, 48, 76, 77, 84–87, 91, 92, 94, 99, 100, 105, 120, 125, 131, 134

happy number, 65

hipoteza, 118

iloczyn, 6, 114

cyfr, 75

iloraz, 82

IMO, 1, 19, 37, 47, 75

Longlist, 21, 65, 121

Shortlist, 15, 42, 55, 58, 81, 94, 128

indukcja matematyczna, 16, 53, 102, 106

kolejne liczby naturalne, 5–7, 57, 58, 61, 65, 80, 137

kongruencja, 9, 12, 15, 21, 28, 30, 54–56, 62, 80, 101–104, 106, 114

liczba

π , 30
 $\underline{n}$, 35–42
 $\widehat{n}$, 34, 42
 n' , 21–24, 31–33
 $n^{[s]}$, 35, 36
 n_1 , 10, 11
 n_2 , 11
 n_3 , 11
 n_o , 11
bezogromowa, 7, 8, 13, 17, 67, 81, 106, 128
brazylijska, 19
Fibonacciego, 3, 63, 73, 81, 94, 95
Harshada, 79
jedynkowa e_n , 5, 7, 14, 16, 26, 27, 47, 55, 97
kolistą, 42
kwadratowa, 23, 62–65, 81, 88
Lychrela, 31, 32
Mersenne'a, 81
naprzemienna, 19
nieparzysta, 13, 14, 17, 22, 47, 48, 58, 65, 101, 106, 114, 120, 124, 134, 137
niewymierna, 85–87, 90, 92, 94, 95, 98, 119, 125, 126, 131
Nivena, 79
palindromiczna, 24–34
parzysta, 12, 14, 16, 18, 19, 22, 46, 48, 54, 63, 65, 103, 106, 120, 127, 137
pierwsza, 8, 9, 14, 26, 46, 83, 94, 97, 112, 118, 135, 136
postaci $n + s(n)$, 61
SP, 78
specjalna, 12
szczęśliwa, 65
tetraedralna, 60, 73, 89
trójkątna, 60, 73, 81, 88
wielokątna, 89
wymierna, 37, 38
złożona, 46, 137
zero-jedynkowa, 7, 8, 14, 15, 18
logarytm, 84, 86, 87, 90–92, 94, 95, 98–100, 104, 119, 120, 125, 126, 131, 134
lustrzane odbicie, 21–27, 31–33, 97, 118
m-liczba, 83
macierz, 109, 111, 114

- Maple, 1, 24, 26, 29, 33, 36–41, 47, 60, 61, 65–67, 69–75, 77, 79–82, 97–101, 104, 105, 117–121, 124–128, 130–135
- max, 10, 30
- min, 114
- nierówność, 36, 46, 48, 49, 75, 76, 78, 93, 104, 105, 115, 120, 121, 137
- nwd, 2, 9, 28
- nww, 2
- okres
- ciągu, 22, 23, 69–71, 74, 75, 101, 102, 104, 120, 121, 127, 130, 132, 135–137
  - rozwinęcia dziesiętnego, 34, 36–38
- Olimpiada Matematyczna
- Anglia, 46
  - Armenia, 51
  - Australia, 6
  - Austria, 23, 47, 75
  - Brazylia, 14, 26
  - Bułgaria, 16
  - Chorwacja, 9
  - Czechosłowacja, 133
  - Czechy-Polska-Słowacja, 77
  - Czechy-Słowacja, 53
  - Holandia, 101
  - Indie, 80, 115
  - Iran, 111
  - Irlandia, 48, 78, 112
  - Japonia, 135
  - Kanada, 47, 52, 134
  - Kazachstan, 118
  - Leningrad, 7, 8, 46, 58
  - Litwa, 9
  - Mołdawia, 74
  - Moskwa, 31, 43, 57, 61, 114, 127
  - Niemcy, 15, 94
  - Nordic, 101
  - Polska, 26, 42, 53, 61, 63, 114
  - Rosja, 46–48, 54, 57, 80, 100, 120, 121
  - RPA, 34, 43
  - Rumunia, 61
  - Słowenia, 82
  - Singapur, 134
  - St Petersburg, 7, 10, 21, 31, 44, 49, 58, 62, 63, 80, 103, 128
  - Szwecja, 23, 47
  - Tajwan, 129
  - Ukraina, 58
  - USA, 124
  - W. Brytania, 16, 67
  - Węgry, 111
  - ZSRR, 46, 58, 63, 76, 106, 128
- ostatnie cyfry, 9, 10, 101, 120, 127, 130, 132–137
- otwarty problem, 32
- para liczb naturalnych, 13, 16, 26, 42, 65, 66, 103, 106
- permutacje cyfr, 43, 44, 46, 66, 67, 97
- początkowe cyfry, 8, 83, 98, 99, 119, 125, 131, 137
- podzbiór, 16, 17, 115
- podzielność, 7, 9–15, 19, 21, 22, 30, 42–44, 54–58, 78, 79, 101, 106, 114, 118, 124, 128, 129, 133, 135, 137
- przez 3, 8, 55, 67, 137
  - przez 5, 9, 48, 57, 134
  - przez 7, 42, 43, 57
  - przez 8, 49
  - przez 9, 21, 43, 44, 51, 54, 55, 62, 104, 121
  - przez 10, 11, 27, 29, 43, 51, 58, 88, 135
  - przez 11, 12, 14, 21, 22, 25, 46, 58
  - przez 13, 58
  - przez 16, 101
  - przez 17, 43
  - przez 19, 115
  - przez 27, 43, 44
  - przez 37, 42
  - przez 41, 42, 49
- potęga
- dwójki, 3, 6, 27, 28, 47, 81, 90, 91, 96, 101–103, 118, 126, 134
  - dziewiątki, 120, 121
  - jedenastki, 133
  - liczby pierwszej, 9, 112
  - ósemki, 62
  - piątki, 27, 28, 47, 81, 90, 91, 102, 103, 123, 126, 134
  - siódemki, 90, 131
  - szóstki, 130
  - trójki, 62, 81, 90, 91, 117
- prawdopodobieństwo, 91
- przenoszenie do pamięci, 3, 55–57
- pytanie, 7, 9, 12, 26, 32, 34, 54, 57, 62, 77, 81, 83, 88, 92, 97, 118, 124, 130, 131, 133
- ranga liczby naturalnej, 31
- reszta z dzielenia, 7, 9, 43, 101, 106, 114, 136
- równanie diofantyczne, 21, 35–42, 61
- różnica, 9, 25, 26, 44, 58, 102
- rozwinęcie dziesiętne, 19, 34, 36–38, 43, 86–88, 90, 97, 115, 118, 128, 130, 132, 133
- rząd liczby, 102

- silnia, 15, 75, 81, 83, 93, 94, 109, 110, 112, 114, 122, 129, 132
- suma, 15, 20, 43, 44, 63, 67, 74, 79, 115, 118, 137
 bikwadratów, 67
 cyfr, 21, 45–49, 51–58, 61–63, 79–82, 104, 105, 121, 124
 kwadratów, 64, 65
 liczb n -cyfrowych, 16–18
 liczb palindromicznych, 26
 reszt, 114
 sześciątów, 66, 67
 szeregu, 26, 124
- symbol Newtona, 19, 60, 92–94, 109, 110, 112, 122, 129, 132
- system numeracji
 dowolny, 9, 17–19, 23, 26, 56, 57, 62, 64, 69, 76, 83, 84, 86–91, 94, 98, 119, 126, 131
 dwójkowy, 15, 16, 53, 92
 piątkowy, 129
 siódmkowy, 69, 97
 trójkowy, 13, 67, 69
- sześcian, 66, 67, 81, 88, 137
- szereg, 26, 124
- trójka liczb naturalnych, 65, 66
- twierdzenie
 Dirichleta, 8, 46
 Eulera, 7, 28, 30, 51, 102, 111, 113
 Kroneckera, 85
 Lagrange'a, 108, 109
 o trzech ciągach, 100
- układ równań, 107, 109
- w-ciąg, 72–75
- warunki równoważne, 9, 19, 57, 78, 83, 84, 114
- wielomian, 63, 68, 87, 94, 108–113, 122, 129, 132, 133
- wielomianowy ciąg rekurencyjny, 112
- współczynnik wiodący, 109, 110, 112, 122, 129, 132
- wykładnik liczby, 102
- wyznacznik Vandermonde'a, 107, 109
- wzór interpolacyjny Lagrange'a, 108
- zasada szufladkowa Dirichleta, 7
- zbiór
 $\mathbb{N}_0$, 1, 10, 118
 gęsty, 85
 liczb całkowitych, 1, 22
 liczb naturalnych, 1, 10, 15–17, 60, 63, 68, 72, 82
 liczb pierwszych, 1
- liczb rzeczywistych, 1, 84
- liczb wymiernych, 1, 87, 94
- liczb zespolonych, 1
- nieskończony, 9, 15, 28, 29, 35, 36, 54, 61, 63, 75, 81, 84, 86, 88, 89, 94, 97, 103, 105, 117, 118, 121, 128, 137
- pusty, 82, 118
- skończony, 69, 74, 78, 82